

Teşekkür

SEVGİLİ OKUR,

Bu teşekkür bölümü, kitabın sizlere ulaşabilmesi için bana yardımcı olanlara olanlara borç ödemek istediğim yer. Teşekkür bölümlerinin yazar ve eserin yayımlanma süresince ona destek olanlar arasında kısa bir mektuplaşma olduğunu düşünüyorum. O nedenle, izninizle, bu borcumu öderken daha rahat ve bana ait bir dil kullanma arzusundaım. Aksi takdirde, eserin yayımlanma aşamasına gelene kadar, çoğu zaman mahcup etme derecesinde verilen desteğin hakkını ödeyemeyeceğimi düşünüyorum.

Her akademik eser gibi bu eser de yazarın kendi fikirleri ve zamanından daha fazlasını içermektedir. Bir fikre sahip olmak ile onu geniş kitlelere sunacak şekilde kitap içinde sunmak farklı “iş yükleri” gerektirir. Bazı zamanlar kâğıda aktarılacak fikrin ne olduğu, onun nasıl aktarıldığının ve sunulduğunun gölgesi altında kalabilmektedir.

Yazarın kafasının net olmaması, sunacağı fikirlere yeterince güvenmiyor olması, kendisini sadece belli bir kesimin anlamasını

istememesi ya da tam tersi geniş kitlelere ulaşma arzusu, iddiasının şehvetine kapılması ve benzeri durumlar yazarın anlaşılmamasına, temel akademik üsluptan uzaklaşmasına veya bilimsel etik kurallara hassasiyet göstermemesine sebep olabilir. Bu gibi durumlarda hem anlatımdaki kopukluk hem de üslubun kendisi içeriğin önüne geçebilir.

Bunlara ek olarak, 400 sayfalık bir eserin yazar tarafından defalarca okunması, bir noktadan sonra metindeki çelişkilere, üslup noktasındaki tutarsızlıklara, imla hatalarına, gereksiz tekrarlar, kötü örneklere ve yeterince açıklanmamış noktalara karşı yazarı duyarsız hale getirebilmektedir. O sebeple yazarın iddiasının kâğıda dökülmeden önce etraflıca tartışılması ve metne dönüştürülen iddianın “metne uzak zihinler” tarafından eleştirel şekilde okunması gerekmektedir. Bütün bunlara, yazım aşamasında gereken huzurlu çalışma ortamı, aktif entelektüel sorgulamalar ve matbaa aşamasına geçişteki emekler eklenince, bir kitabın, yazarın düşüncelerinden çok daha fazlası olduğu görülecektir.

Bu çalışma da tüm bu süreçlerden muaf değildir. Aşağıdaki isimler, kitap fikrinin aklıma düştüğü ilk andan, kitabın matbaadan çıktığı son ana kadar bana yardımcı olan kişilerdi. Muhakkak ki ismini zikretmeyi unuttuğum kişiler olacaktır. Af diliyorum.

Sadece burada yazılan cümleler, bana sunulan destek için yeterli olmayacaksa da, insan üzerine basa basa söylemek istiyor: Teşekkür ederim.

...

Kişinin sevgilisi ile kendi uzmanlık alanı hakkında konuşması, tartışması, ondan fikir alması ve ekleyeceği ya da çıkaracağı şeylerde ona danışması büyük bi' lüks. Kitap yayımlandıktan sonra “Ah keşke burayı yazmasaydım.” diyebileceğim neredeyse tüm bölümleri toparlamama yardımcı olduğun ve kitabın yazılma sü-

recindeki son 11 ayda aklıma gelen tüm detayları, günün hangi saati olduğunu umursamaksızın, bıkmadan usanmadan dinlediğin, paylaştığın, yorumladığın için bin teşekkür ederim Tuğba. Söz, ben de aynısını yapacağım:)

Daha önceki çalışmalarımı da baz alarak ifade etmeliyim, akademik üretimlerimdeki sağduyumsun Akay (abi). Sadece kitabın daha “şık” hale gelmesi, dinler tarihi ile ilgili bölümlerdeki ek bilgiler, gereksiz örneklerin atılması ve imla hatalarının düzeltilmesi için teşekkür etmiyorum sana. Kitaba son noktayı koyduğumda hepimizin aklında aynı soru vardı: “Acaba Akay kitabı beğenecek mi?” Senin onay vermediğin bir şeyi geniş kitleler ile paylaşamıyorum. Abim olarak hep bir adım uzağımda desteğini hissediyorum zaten. Ama bir de entelektüel referans noktam olarak yanımda olan, bana uzun zaman dilimleri ayırman, kitabın her bir cümlesi ile ilgilenmen o kadar değerli ki. Şanslı hissettiğimi bilmeni isterim Abi. Bir sonraki kitapta görüşmek dileği ile...

Sevgili Editör’üm ve dostum Muhammet Emin (Çifçi) hocam,

Kitap taslağında yaptığın değişiklikleri ya da önermeleri çoğu kez hafif bir gülümseme ile düzelttim. Hatta yaptığın bazı değişiklikleri başkalarına gösterdim “Bakın böyle biri ile çalışıyorum.” deyip gurur duymak için. Hem Türkçe konusundaki hassasiyetin, hem mütedeyyin kesimin kodlarına hakimiyetin, hem akademik üslup ve ahlâk konusundaki müktesebatın, hem de entelektüel düzeyin, kitabı çok farklı bir noktaya taşıdı Emin hocam. Muhakkak ki sen olmasaydın da çıkacaktı bu kitap. Ama büyük, çok büyük hata olurmuş. Eğer kabul edersen, bundan sonra metin haline gelen tüm üretimlerimin editörü olmanı rica ediyorum.

Tuğba, Akay ve Emin hocam ile birlikte,

Titizlikleri ve sahip oldukları akademik kültürü aktarma noktasında sergiledikleri cömertlik için Hollanda’nın Radboud

Üniversitesi'nden doktora hocalarım Evert van der Zweerde ve Karin van Nieuwkerk'e,

Kitabın farklı bölümlerini okuyup içeriğe sundukları katkılar için değil sadece, aynı zamanda okudukları bölümleri saatler süren sohbetlerde benimle tartışma nezaketi gösterdikleri için hocalarım Osman Zahid Çifçi, Mustafa Sarmış, Akif Balkaya ve Mahmut Toptaş'a,

2005 gibi erken bi' tarihte kaleme aldığı *Din ve Sekülerleşme* kitabında, sekülerleşme kavramını Türkiye'de ilk defa sistematik şekilde tartışanlardan biri olan ve o zamandan bu yana kavramın geniş kitlelerce tanınmasında önemli rol oynamış, Adana'nın çeşitli kafelerinde bana ayırdığı uzun saatler boyunca kavrama dair daha geniş bir perspektife sahip olmamı sağlayan hocam Mehmet Ali Kirman'a,

Hem alanın en kült makalelerini Türkçe'ye çevirmesi hem konu ile ilgili ortaya koyduğu eserler ile Türkiye'deki sekülerleşme tartışmalarının önemli bir eksiğini tek başına gidermesi, hem de çalışmalarımın geniş kesimlerce duyulması noktasında genç meslektaşına sunduğu destek için hocam Ali Köse'ye,

Türkiye'nin sekülerleştiği iddiasının şimdiki gibi kabul görmediği ve azımsanmayacak kadar geniş bir akademisyen kitlesinin "sekülerleşme" iddiasını kabul etmediği bi' dönemde, lisansüstü dersine beni davet edip, geleceğin genç akademisyen aday öğrencileri ile fikirlerimi paylaşma fırsatı veren, kitaba yazdığı sunuş yazısı ile sekülerleşme çalışmalarının yöntemine dair yol gösteren, Türkiye'nin önemli entelektüellerinden hocam Besim F. Dellaloğlu'na,

2018 yılında düzenlediğimiz *Uluslararası Din Sosyoloji Sempozyumu*'na katılan ve sempozyum süresince bu kitapta ifade edilen-

leri tartıştığımız sekülerleşme tartışmalarının Türkiye'deki öncüsü olan hocalarıma,

Bahsi geçen sempozyumu düzenlemek için gerekli olan maddi imkânları tek başına finanse ederek, Türkiye'de din sosyolojisi alanında (ve dolayısı ile sekülerleşme alanında da) çalışma yapan akademisyenlerin bir araya gelip heyecanlı tartışmaların parçası olmalarına ve bu kitabın daha sağlam temeller üzerinde yazılmasına vesile olan, Muhafazakâr Düşünce Dergisi'nin kurucusu, 15 yıllık dostum Serhat Buhari Baytekin'e,

Türkiye'nin farklı üniversitelerinde ve kuruluşlarında gerçekleştirilen konferanslarda soruları ve eleştirileri ile kendimi daha iyi ifade etmemi sağlayan öğrencilere (kitabın son bölümü size ayrıldı) ve bu konferansları organize eden öğrenci topluluklarına, bölümlere ve sivil toplum kuruluşlarına,

Kitabın 6. bölümünde yer alan "faiz" ile ilgili kısımlarda, beni konunun ilk kaynakları ile tanıştıran ve faiz-İslam ilişkisine dair farklı okumalar önererek yeni bakış açıları kazanmamı sağlayan dostum Hakan Şahin'e,

Kitabın 10. bölümünü okuyarak gerekli düzeltmeleri yapmamı sağlayan Sümeyye Toptaş'a,

Kitabın yazılma döneminde sağladıkları destek için Aksaray Üniversitesi Rektörü Yusuf Şahin'e, hocam Nafiz Tok'a, sayın Abdulkadir Sözcü'ye ve Anayasa Mahkemesi Raportörü Hilmi Can Turan'a,

Yine bu süreçte eleştirileri ve fikir teatileri ile iddialarımı defaatle sınamama yardımcı olan dayılarım Ali Acil ve Berkant Acil'e, entelektüel yoldaşım Can Çilli'ye ve koridordaşlarım Zübeyir Ovacık, Mehmet Evren ve Nuri Çiçek'e,

teşekkür ediyorum.

Tüm bu isimlere ek olarak, yayınevim LİBERTE'nin insanlarına özel teşekkür etmem gerekiyor.

“Emrecim kitap bitti.”

“Emrecim bir önceki dosyada kitap bitti demiştim ama, o dosyaya değil de buna bakar mısın, bu artık son dosya!”

“Emrecim ya kızma ama, 2. ve 4. bölümde bazı paragrafların değişmesi gerekti acaba diğer gönderdiklerimi yok sayıp, bu gönderdiğim son dosyayı dikkate alır mısın?”

“Emrecim yine ben, 73. sayfadaki virgülü unutmmuşuz”,

“Emrecim, ne haber ya, her şey yolunda mı dostum. Umarım sağlığın sıhhatin yerindedir, ben de öylesine aramıştım seni, aaa kitapla mı ilgileniyorsun, e öyleyse, yani mademki kitap üzerindesin, belki 321. sayfa, 12. satırdaki ‘ile’ kelimesini silebilir miyiz hazır elin değişmişken. Ya havalar da ne bozdu son zamanlarda değil mi?”

“Emrecim, alo, alo, Emrecim... Ses gitti, alla alla, ne oldu ki acaba?”

Şu yukarıdaki ifadeleri yazarken abartıyor olmayı o kadar çok isterdim ki. Ama ne yazık ki öyle değil. Emre'nin (Turku) son 2 ayının kabusu oldum. Ama bi' kere kırmadı, bi' kere sesinde “öf yeter” tonu yoktu, bi' kere bile bana kendimi kötü hissettirmedi. Biliyorum çalıştığın her yazarın benim gibi olmasını istemeyeceğini, ama senin gibi bir yayın koordinatörü ile çalışmak benim için büyük şanstı Emre. Yine yeniden, bi' kez daha, çok teşekkür ediyorum.

Türkiye’de sekülerleşme üzerine verdiğim ilk seminer, Özlem (Çağlar-Yılmaz) hocamın isteği ile 2011 yılında gerçekleşmişti. Sekülerleşme tartışmalarına dair her konuda benimle hemfikir olmasa da, erken tarihlerden itibaren fikirlerimin geniş kitlelerce duyulması ve tartışılması gerektiğini düşünen kişiydi. Bu kapsam-

lı kitap da, yine onun sorumlusu olduğu LIBERTE tarafından, onun yoğun ilgisi altında yayımlanmakta. Hem kitaba duyduğunuz güven, hem de basım aşamasındaki sahiplenici tavrınız ve titizliğiniz için çok teşekkür ederim Özlem hocam.

Bazı kavramların ya da teorilerin, sembolleştirilmesi ya da fotoğraf ile anlatılması her zaman çok kolay olmayabilir. Özellikle kavram üzerinde geniş bir konsensüs oluşmamışsa ve bi' de hacimli bir kitap ise söz konusu olan, görsel tasarımcının işi zorlaşabilmektedir. Mesut (Koçak) ise, bi' yandan kapak tasarımı ile diğer taraftan da benimle uğraşmak durumunda kaldı. Yazarlar için en stresli ve tatmin derecesi düşük bir alanı, benim için "ah işte budur" durumuna çevirdiğin için, çok teşekkür ederim. Derdimi anlatacak bir başka kapağa -şimdilik- ihtiyacımız olduğunu düşünmüyorum Mesut dostum :))

Son olarak,

Eserin yazılma sürecinde sağladıkları melodiler için Metin Kemal Kahraman, Grup Abdal, Ahmet Aslan, Blackmore's Knight, Düşbaz, Cat Stevens/Yusuf İslam, Sê Bira, Manuş Baba, Billy Joel, Leo Moracchioli, Haluk Levent, Awolnation, Imagine Dragons, ve henüz tanıştığım, yaşadığım Bozkır'ın sesi Neşet Ertaş'a,

Ve tabii ki, kitabın yazılabilmesi için gerekli olan zamanı onlardan çaldığım sevgilim Tuğba, annem Hicran, babam Aydın ve dostlarım Fikret (Ötünç), Tufan (Acil), Volkan (Çifteci) ve Emre'ye (Çalışkan) anlayışları için,

teşekkür ediyorum.

Volkan Ertit

16 Aralık 2018, Adana-Karataş